

Article Arrival Date**14.08.2020****Article Type****Research Article****Article Published Date****15.09.2020****Doi Number:** <http://dx.doi.org/10.38063/ejons.316>

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ YEME DAVRANIŞLARI ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

UNIVERSITY STUDENTS EATING BEHAVIOR SCALE: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Dr. Halil ŞENGÜL

Sabahattin Zaim University, Faculty of Health Sciences, Department of Health Management,
İstanbul halil.sengul@izu.edu.tr İstanbul Sabahattin Zaim University Halkalı Caddesi No: 2
Halkalı / Küçükçekmece / İstanbul PK: 34303

ORCID: 0000-0001-5745-0369

ÖZET

Amaç; Bu çalışmanın amacı, Hunot ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilmiş olan “Yetişkin Yeme Davranışı Ölçeği” (Adult Eating Behaviour Questionnaire - AEBQ)’ ni Türkçe’ye uyarlamak ve Üniversite öğrencilerinin yeme davranışının belirlenebilmesi için kullanılabilecek bir ölçeği literatüre kazandırabilmektir.

Gereç ve Yöntem: Bu amaçla 43 maddeden oluşan ve beşli Likert tipinde olan “Yetişkin Yeme Davranışı Ölçeği” bir vakıf üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi farklı bölümlerinde öğrenim gören 133 öğrenci üzerinde uygulanarak, elde edilen verilerin analizi yapılmıştır.

Bulgular: Açımlayıcı Faktör Analizleriyle (AFA) yapılan çalışmada 43 maddelik ölçeğin “Yemek Keyfi”, “Duygusal Aşırı Beslenme”, “Duygusal Yetersiz Beslenme”, “Gıda Huzursuzluğu”, “Gıda Duyarlılığı”, “Açlık”, “Yemede Yavaşlık” ve “Doygunluk Duyarlılığı” olmak üzere sekiz boyuttan oluştuğu görülmüştür. Analizlerde ölçeğin alt ölçekleri ile arasındaki ilişkiye bakılmış ve faktörlerin birbirleriyle olumlu ve anlamlı ilişki içinde olduğu görülmüştür. Alt boyutların yetişkin yeme davranışı olarak adlandırılan bir yapının bileşenleri olduğu ve bunların birlikte bir üst yapıyı oluşturduğu yapılan analizler sonucunda doğrulanmıştır. Ölçeğin uyum endeksi değerlerinin iyi/kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüş ve yapı geçerlilikleri sağlanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi ile hesaplanan uyum iyiliği endeksi değerlerinin iyi/kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüş ve yetişkin yeme davranışı ölçeği için yapı geçerlilikleri sağlanmıştır. Faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre maddelerin, ölçeğin orijinal yapısındaki maddeler ile çok benzer faktörlere dağıldığı saptanmıştır. Oluşan yapıda toplam 8 faktör vardı ve toplam açıklanan varyans yüzdesi %71,653 olarak çıkmıştır. Ölçeğin güvenirliğine ilişkin bulunan Cronbach’s Alpha ve CR değeri 0,70’in üzerinde bulunmuştur.

708

Sonuç; Sonuç olarak bu ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu, ayırım geçerliliği ve benzeşim geçerliliği koşullarını sağladığı ve Türkiye’de üniversite öğrencilerinin yeme alışkanlıklarını ölçmede kullanılabilecek bir ölçek olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencileri, Yeme Alışkanlıkları, Geçerlik, Güvenirlik, Ölçek

ABSTRACT

Objectives; The aim of this study was to adapt the Adult Eating Behavior Questionnaire (AEBQ) developed by Hunot et al. (2016) into Turkish and is to provide a scale which can be used to determine the eating behavior of university students.

Materials and Methods; For this purpose, the “Adult Eating Behavior Scale consisting of 43 items and a five-point Likert-type scale was applied to 133 students studying at different departments of a private university, Faculty of Health Sciences, and the data were analyzed. **Results;** The 43-item scale consisted of eight dimensions:” food enjoyment“,” emotional overeating“,” emotional malnutrition“,” food restlessness“,” food sensitivity“,” hunger“,” slowness in food “and” saturation sensitivity“. In the analysis, the relationship between the subscales of the scale was examined and the factors were found to have a positive and significant relationship with each other. It has been confirmed that sub-dimensions are components of a structure called adult eating behavior and these together form a superstructure. The fit index values of the scale were found to be good / acceptable and structure validity was achieved. The goodness of fit index values calculated by confirmatory factor analysis was found to be good/acceptable and construct validity was provided for adult eating behavior scale. According to the exploratory factor analysis, the items were distributed to very similar factors with the items in the original structure of the scale. A total of 8 factors were identified and 71.653% of the total variance explained. The Cronbach's Alpha and CR values of the scale were found to be over 0.70.

709

Conclusion; As a result, this scale is a reliable scale, which enables separation and validity conditions and validity of similarity in Turkey were found to be on a scale to measure eating habits of university students.

Keywords: University Students, Eating Habits, Validity, Reliability, Scale

GİRİŞ

Gelişmiş ülkelerde yaygınlaşan fastfood kültürü, sağlıksız beslenme alışkanlıklarına ve buna bağlı olarak da obezitenin giderek artmasına neden olmuştur(Janssen, H. G. Vd.2018:16).

Beslenme davranışını etkileyen çok çeşitli faktörler vardır. İletişim ve enformasyon ağlarının giderek yaygınlaştığı günümüzde insanların sağlıklı beslenme besinler ve besin grupları ile ilgili her türlü bilgiye ulaşabilmeleri mümkündür. Bu bilgiler ışığında yaptıkları analizler ve yorumlara bağlı olarak da beslenme şekillerini seçerler ve bir beslenme alışkanlığı oluşturabilirler. Bütün bu enformasyona ulaşım kolaylığına rağmen sağlıklı beslenme alışkanlığının elde edilememesi neticesinde obezite global bir problem olarak gündemdeki yerini almıştır(Barnes, C. (2017:169).

Obezitenin tüm dünyada giderek artan bir şekilde karşımıza çıkması yetişkinlerin yeme alışkanlıklarını sorgulamamızı gerektiren bir durumdur. 1980-2013 yıllarını kapsayan bir araştırma sonuçlarına göre obezite hızlı bir şekilde artmaktadır (Ng vd., 2014:767). Obezite sadece fiziksel sağlığı değil aynı zamanda psikolojik sağlığı da bozan ve ölüm sayılarında artışa neden olan bir hastalıktır (Flegal, Kit ve Orpana, 2013:75). Bu nedenle, obezite etiyojisinin ardındaki mekanizmaları anlamak için çok sayıda çalışmalar yapılmıştır. Aşırı yemek yeme ve azalmış fiziksel aktivite kilo alımını belirleyen faktörlerdir (Llewellyn ve Wardle, 2015:495). Bu davranışların hem çevreden hem de genetik olarak belirlenmiş iştah açıcı özelliklerden etkilendiği düşünülmektedir (Llewellyn vd., 2012:634).

Obezitenin ortaya çıkması ile ilgili çeşitli teoriler vardır. Bu teorilerden biri olan davranışsal obezite duyarlılığı teorisi birtakım bireysel farklılıkların, mevcut obezojenik ortama cevap olarak kilo alma duyarlılığı ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Llewellyn ve Wardle, 2015:495). İştah açıcı bir obezite modeli ilk olarak Stanley Schachter tarafından 1968'de Science dergisindeki bir bildiri makalesinde önerilmiştir (Schachter, 1968:751). Söz konusu makalede obez yetişkinlerin yüksek kalorili bir atıştırma sonrası normal kilolu bireyler ile aynı miktarda gıda alım regülasyonunu göstermediği belirlenmiştir. Başka bir deyişle, obez kişilerin tokluğa daha az duyarlı oldukları tespiti yapılmıştır. Obez yetişkinlerin ayrıca, teklif edilen dondurmanın çok lezzetli olduğu durumlarda, normal kilolu yetişkinlerden daha fazla dondurma yedikleri, ancak çok tatlı olmayan dondurma alımlarında grupların çok farklı olmadığı görülmüştür. Başka bir deyişle, grupların yiyeceğin özelliklerine karşı daha oldukları görülmüştür.

Üniversite yılları ergenlikten yetişkinliğe geçme, fiziksel aktivite ve bireyin sağlığını önemli ölçüde etkileyen yeme alışkanlıkları gibi yaşam boyu sağlık alışkanlıklarının gelişiminde etkili bir dönemdir. Bununla birlikte, az sayıda çalışma 18-25 yaşları arasında “ortaya çıkan yetişkinlik dönemi” olarak tanımlanan yaşamın bu kritik aşamasını yeme alışkanlığı ile ilgili faktörleri ele almıştır (Arnett, 2000:471). Fazla kilo ve obezite ile ilgili ABD'de yapılan bir çalışmada obeziteden en çok etkilenen gruplar arasında üniversite öğrencilerinin bulunduğu gösterilmiştir. Ulusal Kolej Sağlık Değerlendirmesi Referans Grubunun 2015 yılı raporuna göre, üniversite öğrencilerinin yaklaşık % 34,1'inin aşırı kilolu

veya obez olduğunu göstermiştir. Bu genç yetişkinler arasındaki artış, aşırı kilolu durumundan obeziteye sık sık geçiş yapılması nedeniyle sağlık uzmanları için endişe vericidir.

Obezite yeme alışkanlıklarına bağlı olarak 18-29 yaşlarında ortaya çıkmaktadır(Schienkiewitz, A.vd.2017:23). Obezite üzerine yapılan geniş klinik ve epidemiyolojik kanıtlar, vücut kütle indeksi 25,0 olan bireylerde çeşitli kardiyometabolik bozukluklar ortaya çıkmaktadır ve bu durum obez öğrencilerde gösterilmiştir(Johnson, W. (2018:457). Buna ek olarak, araştırmacılar üniversite öğrencileri arasında depresyon belirtileri ve obezite arasındaki ilişkileri tanımladılar(Luppino, F. S. Vd. 2010:221). Bazı araştırmalar, üniversite öğrencilerinin aşırı kilosu ile ilişkili hastalık oranlarının artmasının, en azından kısmen, yüksek oranda yağ oranı içeren yiyecekler, şeker ürünleri, düşük miktarda meyve, sebze ve kepekli tahıl alımı ile ilgili olduğunu göstermektedir (McArthur vd., 2018:485). Üniversitenin ilk yılı, vücut ağırlığı artışı için “risk altında” bir dönem olarak tanımlanmış ve birinci sınıf üniversite öğrencilerinin ilk yılda 6,8 kg aldıklarını gösteren “Birinci Sınıf 15” fenomeni önerilmiştir (Brown, 2008:2). Üniversitedeki vücut ağırlığı artışını tanımlayan literatür zenginliğine rağmen, bu değişikliklerin temelini oluşturan faktörler daha az belirgindir (Cockman vd., 2013). Birçok çalışma, kilo alan öğrenciler arasında işlenmiş ve tüketilen yiyecek tüketiminin arttığını ve/veya meyve ve sebze tüketiminin azaldığını bildirmiştir (Pliner ve Saunders, 2008:77)

Yeme davranışının psikolojik yapılarına odaklanan araştırmalar kilo değişimi ile diyet kısıtlaması, disinhibisyon, diyet tarihi ve stres arasında bir bağlantı olduğunu bildirmiştir (Girz vd., 2013:149). Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencileri arasında diyet alışkanlıklarını ölçmede kullanılabilecek bir ölçeğin Türkçe uyarlamasını literatüre kazandırmak ve böylece Türkiye’de gittikçe artan bir sorun olan obezite konusunu incelemeyi amaçlayan bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışma gurubu ve verilerin toplanması:

Çalışma kapsamında verilerin toplanabilmesi için hazırlanan ölçme aracı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 133 kişiye araştırmacılar tarafından elden dağıtılmıştır. Uygulama sürecinde 118’i kadın, 15’i erkek olmak üzere toplam 133 öğrenci araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Öğrencilere elden dağıtılan ölçme aracı araştırmacılar tarafından elden toplanmıştır.

Ölçeğin geliştirilmesi:

Bu çalışma uygulamalı bir araştırmadır ve nicel araştırma yöntemi kullanılarak, Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyan öğrencilerin yeme alışkanlıkları incelenmektedir. Çalışmada birincil veri elde etmek amacıyla 43 sorudan oluşan 5’li Likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Bu sorulardan 35’i yetişkin yeme davranışını ölçmektedir. Katılımcılardan, “Tamamen katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kısmen Katılıyorum”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle katılmıyorum” arasında değişen 5’li Likert tipi bir ölçek üzerinde kendi algılarını ifade etmeleri beklenilmiştir. Araştırmada yemek keyfini (Enjoyment of food - EF) ölçmede kullanılan 3 madde, duygusal aşırı beslenmeyi (Emotional over-eating - EOE) ölçmede kullanılan 5 madde, duygusal yetersiz beslenmeyi (Emotional under-eating – EUE) ölçmede kullanılan 5 madde, gıda husursuzluğunu (Food fussiness – FF) ölçmede kullanılan 5 madde, gıda duyarlılığını (Food responsiveness – FR) ölçmede kullanılan 4 madde, yemede yavaşlığı (Slowness in eating – SE) ölçmede kullanılan 4 madde, açlığı (Hunger – H) ölçmede kullanılan 5 madde ve son olarak doygunluk duyarlılığı (Satiety responsiveness – SR) ölçmede kullanılan 4 maddenin yer aldığı soruların cevaplandığı bir ölçek kullanılmıştır.

Verilerin analizi:

Araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 133 öğrenciden elde edilen yanıtlar doğrultusunda ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 24 ve AMOS 24’e aktararak %95 güven aralığı ($\alpha=0,05$) temel alınarak analiz edilmiştir. Öncelikle anket sonucu elde edilen örneklemin kişisel bilgiler formunda yer alan soruların dağılımları frekans analizi ile belirlenmiştir. Araştırma kapsamında faktör analizinin yapılabilmesi için gerekli görülen örneklem büyüklüğü incelenmiş, çalışma grubu yeterli görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2001). Literatürde değişken sayısı fazla olmadığında, faktörler güçlü olduğunda 100-200 arasındaki örneklem büyüklüğünün yeterli geleceği söylenmiştir (Büyüköztürk Ş. 2002:475). Ölçeğin alt boyutları ve toplam güvenilirlikleri için Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca faktör analizi testleri KMO, Bartlett Testi, Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve Eğik Döndürme Yöntemi (Direct Oblimin) kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde “Yetişkin yeme davranışı ölçeği” geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Demografik değişkenlerin analizi:

Katılımcıların cinsiyet, bölüm, yaş, kilo, boy, vücut indeks ve etnik köken demografik değişkenlerine göre dağılımları Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Demografik değişkenlere göre dağılımlar

	Frekans	Yüzde (%)		
Cinsiyet				
Kadın	118	88,72		
Erkek	15	11,28		
Yaş				
18 yaş ve altı	21	15,79		
19	62	46,62		
20	38	28,57		
21 yaş ve üzeri	12	9,02		
Bölüm				
Sağlık Yönetimi	44	33,08		
Hemşirelik	43	32,33		
Beslenme ve Diyetetik	46	34,59		
Etnik Köken				
Türk	110	82,71		
Kürt	19	14,28		
Arap	1	0,75		
Diğer	3	2,26		
Kilo				
	Kadın	Erkek		
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
50 kg ve altı	30	26,09	0	0,00
51 kg - 60 kg	57	49,57	1	6,67
61 kg - 70 kg	22	19,13	4	26,67
71 kg - 80 kg	2	1,74	7	46,67
80 kg ve üzeri	4	3,48	3	20,00
Boy				
	Kadın	Erkek		
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
160 cm ve altı	44	37,61	1	6,67
161 cm - 170 cm	63	53,85	3	20,00
171 cm - 180 cm	8	6,84	8	53,33
180 cm ve üzeri	2	1,71	3	20,00
Vücut Kütle Endeksi				
Zayıf	23	17,56		
Normal	88	67,18		
Kilolu	19	14,50		
Obez	1	0,76		

713

Yaş ortalaması $19,36 \pm 1,70$ olan katılımcıların %88,7'si (n=118) kadın, %11,3'ü (n=15) erkektir. Bunların %33,1'i (n=44) "Sağlık Yönetimi", %32,3'ü (n=43) Hemşirelik" ve %34,6'sı (n=46) "Beslenme ve Diyetetik" bölümlerinde öğrenim görmektedir. Katılımcıların kilo ortalaması $58,18 \pm 11,99$ ve boy ortalaması $165,32 \pm 6,94$ olup %17,6'sı (n=23) vücut kütle endekslerini "Zayıf" olarak belirtirken, %67,2'si (n=88) vücut kütle endekslerini "Normal" olarak belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların %82,7'sinin (n=110) etnik kökenin "Türk" olduğu saptanmıştır. Değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları ise Tablo 2'te verilmiştir.

Tablo 2. Modelde Kullanılan Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	Ortalama	St.Sapma
Yemek Keyfi (EF)	4,16	0,79
Duygusal Aşırı Beslenme (EOE)	2,36	1,25
Duygusal Yetersiz Beslenme (EUE)	3,35	1,29
Gıda Husursuzluğu (FF)	2,39	1,20
Gıda Duyarlılığı (FR)	3,08	1,40
Yemede Yavaşlık (SE)	2,84	1,46
Açlık (H)	2,59	1,20
Doygunluk Duyarlılığı (SR)	2,93	1,27

Güvenilirlik ve geçerlilik analizleri:

Modelde kullanılan değişken verilerinin normal dağılıp dağılmadığını tespit edebilmek amacıyla çarpıklık ve basıklık analizleri yapılmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması durumunda verilerin normal dağılımdan geldiği sonucuna varabilmek mümkündür (Shao, 2002). Tüm değişkenler için bu koşul sağlanmış ve bu sayede verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir. Ardından, örneklem sayısının yeterli olup olmadığını belirlemek ve verilerin faktör analizi uygulamak için uygun olup olmadığına bakmak için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik (BK) testleri yapılmıştır. KMO değeri 0,725, BK anlamlılık değeri ise 0,000 çıkmıştır. Field (2013), KMO değerinin 0,5'ten büyük olması durumunda örneklem sayısının yeterli düzeyde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, BK anlamlılık değerine bakıldığında verilerin faktör analizi için uygun olduğu anlaşılmıştır.

714

Ardından, tüm maddelerin içinde bulunduğu havuza açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu aşamada, Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve Eğik Döndürme Yöntemi (Direct Oblimin) kullanılmıştır. Burada, Direkt oblmin eğik döndürme yönteminin kullanılmasının nedeni ankette yer alan faktörlerin birbiriyle ilişkisi olduğunun düşünülmesidir. Eğer faktörlerin birbiri ile ilişkisi olduğu düşünülüyorsa böyle durumlarda eğik döndürme yöntemlerinin kullanılması daha uygundur (Tabacnick ve Fidell, 2014).

Analiz aşamasında, sırasıyla EOE3 (“Üzgün olduğumda daha fazla yemek yerim.”), EOE4 (“Huzursuz olduğumda daha fazla yemek yerim.”), EUE1 (“Sinirli olduğumda daha az yemek yerim.”) ve FR4 (“Sevdiğim bir yiyeceği gördüğümde ya da kokusu geldiğinde yemek yeme arzusu gelir.”) maddeleri, eşyükleme veya herhangi bir faktöre yeteri kadar yüklenmedikleri için analizden çıkarılmıştır. Tüm değişkenler tek faktörlü bir yapı sergilemiştir. Açımlayıcı faktör analizine ait sonuçlara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Yükleri	Faktör Adı	Varyans Yüzdesi	Özdeğeri
FR2	0,918	Gıda Duyarlılığı (FR)	21,684	6,722
FR3	0,677			
FR1	0,411			
SE1	0,940	Yemede Yavaşlık (SE)	12,882	3,993
SE3	0,929			
SE4	0,858			
SE2	0,842			
FF4	0,867	Gıda Huzursuzluğu (FF)	9,937	3,080
FF2	0,785			
FF3	0,773			
FF5	0,517			
FF1	0,511			
EUE3	0,806	Duygusal Yetersiz Beslenme (EUE)	8,249	2,557
EUE4	0,805			
EUE2	0,755			
EUE5	0,521			
SR2	0,725	Doygunluk Duyarlılığı (SR)	5,855	1,815
SR1	0,666			
SR4	0,534			
SR3	0,442			
EF2	0,863	Yemek Keyfi (EF)	5,485	1,700
EF1	0,845			
EF3	0,435			
EOE5	0,874	Duygusal Aşırı Beslenme (EOE)	4,312	1,337
EOE1	0,615			
EOE2	0,385			
H3	-0,782	Açlık (H)	3,250	1,007
H4	-0,770			
H5	-0,525			
H1	-0,519			
H2	-0,358			

Açımlayıcı faktör analizi ile faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda maddelerin, ölçeğin orijinal yapısındaki maddeler ile çok benzer faktörlere dağıldığı saptanmıştır. Oluşan yapıda toplam 8 faktör belirmiştir ve toplam açıklanan varyans yüzdesi %71,653'tür. Bir sonraki aşamada, güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmış ve Tablo 4'de sunulmuştur. Güvenilirlik için Cronbach's Alpha değerleri hesaplanmış ve bu değerlerin tamamının Field (2009) tarafından belirtilen 0,70 limitinin üzerinde olduğu görüldüğünden ölçeklerin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Buna ek olarak güvenilirlik için CR (Composite Reliability) değeri de kontrol edilmiştir ve bu değer de Bagozzi ve Yi (2012) tarafından önerilen 0,70'in üzerinde olma koşulunu sağlanmıştır. Dolayısıyla, güvenilirliğine ilişkin bulunan Cronbach's Alpha ve CR değerine göre yetişkin yeme davranışı ölçeğinin güvenilir bir ölçek olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 4. Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizleri

Boyutlar	Cr.'s Alpha	AVE	$\sqrt{AVE}$	CR	Korelasyonlar							
					EF	EOE	EUE	FF	FR	H	SE	SR
Yemek Keyfi (EF)	0,701	0,549	0,741	0,773								
Duygusal Aşırı Beslenme (EOE)	0,716	0,460	0,678	0,702	0,287							
Duygusal Yetersiz Beslenme (EUE)	0,862	0,535	0,731	0,818	-0,285	-0,645						
Gıda Huzursuzluğu (FF)	0,801	0,503	0,709	0,829	-0,267	-0,081	0,283					
Gıda Duyarlılığı (FR)	0,819	0,493	0,702	0,727	0,403	0,501	-0,189	-0,111				
Açlık (H)	0,776	0,437	0,661	0,750	0,196	0,412	-0,205	-0,056	0,627			
Yemede Yavaşlık (SE)	0,932	0,798	0,893	0,940	-0,082	-0,084	0,152	-0,003	0,009	0,068		
Doygunluk Duyarlılığı (SR)	0,700	0,418	0,647	0,680	-0,372	-0,356	0,307	0,184	-0,526	-0,391	0,281	

Geçerliliğin sınanması ile ilgili olarak benzeşim geçerliliği ve ayrışım geçerliliği şeklinde iki kriterin sağlanması koşulu aranmıştır. Hair (2014), benzeşim geçerliliğinin sağlanması için AVE (Average Variance Extracted) değerlerinin 0,50'den yüksek olması gerektiğini belirtmiştir. Tablo 4'te görülebileceği gibi 3 faktör haricinde diğer faktörler bu koşulu sağlamaktadır ve bu 3 faktörün AVE değerleri de kabul edilebilir sınıra oldukça yakındır. Ayrıca, CR değerlerinin AVE değerlerinden yüksek olması da yine benzeşim geçerliliğini destekleyici bir bulgudur. Tablo 4'te açıkça görüldüğü gibi tüm faktörlerin CR değerleri AVE değerlerinden yüksektir. Böylelikle, ölçeğin benzeşim geçerliliğini sağladığı söylenebilir. Yine Hair (2014), ayrışım geçerliliğinin sağlanabilmesi için AVE'nin karekökünün korelasyon değerlerinden yüksek olması gerektiği belirtilmiştir. Tüm bunlar kontrol edildiğinde, ölçeğin güvenilir olduğu, ayırım geçerliliği ve benzeşim geçerliliği koşullarını sağladığı görülmüştür.

716

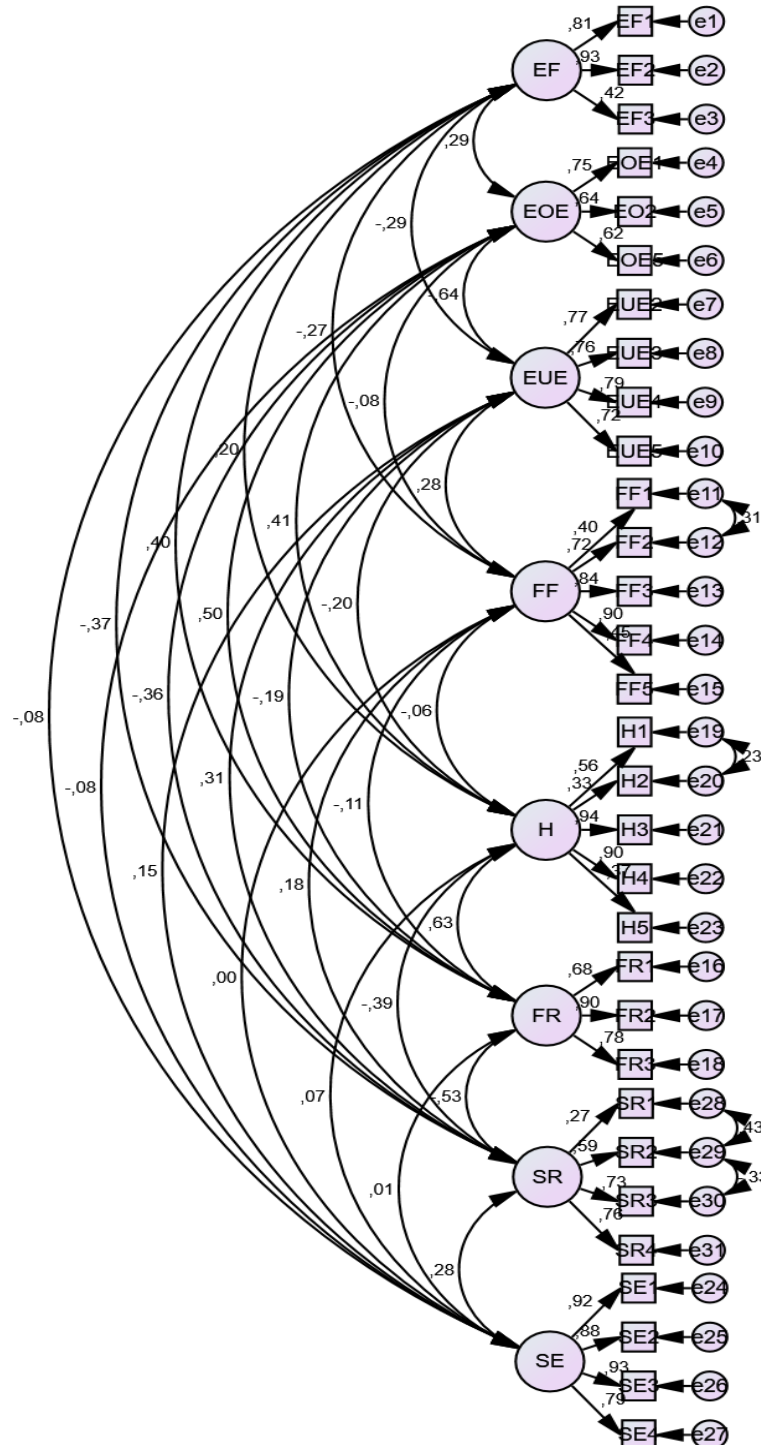
Yapı Geçerliliği:

Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla veri seti doğrulayıcı faktör analizine (DFA) tabi tutulmuştur. Tüm gizil değişkenler tek faktörlü bir yapı sergilediği için, yalnızca 1'inci derece DFA yapılmıştır. DFA aşamasında test edilen model Şekil 1'de verilmiştir.

Doğrulayıcı faktör analizinde, örneklemden elde edilen veri yapısının kavramsal model ile uyumluluğunun çeşitli ölçütleri (uyum iyiliği değerleri) bulunmaktadır. Literatürde en sık kullanılan uyum iyiliği indeksleri için iyi ve kabul edilebilir uyum aralıkları tanımlanmıştır (Schermelleh-Engel vd., 2003; Schumacker & Lomax, 2004). Bu değerler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. İyi ve Kabul Edilebilir Uyum İyiliği Değerleri

Uyum Endeksi	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 < \chi^2/df \leq 5$
TLI	$0,97 \leq TLI \leq 1,00$	$0,95 \leq TLI < 0,97$
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 < RMSEA \leq 0,08$
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0,05$	$0,05 < SRMR \leq 0,10$
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI < 0,95$

Şekil 1. Yetişkin Yeme Davranışı Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizine İlişkin Diyagram

DFA sonucunda, uyum endeksi değerlerinin iyi/kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüş ve yapı geçerlilikleri sağlanmıştır ($\chi^2/df=1,373$, TLI=0,910, CFI=0,922, RMSEA=0,053, SRMR=0,0734, NFI=0,770 ve GFI=0,798). Analiz sonuçları, doğrulayıcı faktör analizi ile hesaplanan uyum istatistiklerinin yetişkin yeme davranışı ölçeği için yapı geçerliliğinin sağlandığını göstermektedir.

SONUÇ

Bu araştırma ile Hunot ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilmiş olan “Yetişkin Yeme Davranışı Ölçeği” (Adult Eating Behaviour Questionnaire - AEBQ) Türkçe’ye uyarlanmış ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Geçerlik kısaca bir testin veya ölçeğin ölçmek istediği özelliği gerçekten ölçüp ölçmemesi olarak tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda bir ölçek, ölçmek istediği özelliği tam ve doğru bir biçimde ölçüyor ise bu ölçeğin geçerli olduğu kabul edilmektedir. Geçerli bir ölçeğin aynı zamanda güvenilirde olması gerekir. Güvenirlik ise katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılık olarak tanımlanmaktadır (Karakoç, F. Y. & Dönmez, L. (2014;44).

Açımlayıcı faktör analizi için yapılan Barlett testi sonucunda ($p=0.000<0.05$) faktör analizine alınan değişkenler arasında ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda ($KMO=0,725>0,60$) örnek büyüklüğünün faktör analizi uygulanması için yeterli olduğu tespit edilmiştir. Ardından, tüm maddelerin içinde bulunduğu havuza açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bu aşamada, Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve Eğik Döndürme Yöntemi (Direct Oblimin) kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde 4 madde eşyüklemeye veya herhangi bir faktöre yeteri kadar yüklenmedikleri için analizden çıkarılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi ile faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda maddelerin, ölçeğin orijinal yapısındaki maddeler ile çok benzer faktörlere dağıldığı saptanmıştır. Oluşan yapıda orijinal ölçekte olduğu gibi toplam 8 faktör belirmiştir ve toplam açıklanan varyans yüzdesi %71,653 olmuştur. Toplam varyansın yüksek olması ölçeğin faktör yapısının güçlü olduğunu göstermektedir (Öztürk ve Babacan, 2012)

Güvenilirlik için Cronbach’s Alpha ve CR değerleri hesaplanmış ve bu değerlerin tamamının 0,70 limitinin üzerinde olduğu görüldüğünden ölçeklerin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla, güvenilirliğine ilişkin bulunan Cronbach’s Alpha ve CR değerine göre yetişkin yeme davranışı ölçeğinin güvenilir bir ölçek olduğu anlaşılmıştır.

Geçerliliğin sınanması ile ilgili olarak benzeşim geçerliliği ve ayrışım geçerliliği şeklinde iki kriterin sağlanması koşulu aranmıştır. Benzeşim geçerliliği için AVE değerlerinin 0,50’den yüksek olması ve CR değerlerinin AVE değerlerinden yüksek olması kriterleri kontrol edilmiş ve ölçeğin benzeşim

geçerliliğini sağladığı görülmüştür. Ayrışım geçerliliğinin sağlanabilmesi için AVE'nin karekökünün korelasyon değerlerinden yüksek olması kriteri ele alınmış ve tüm bu değerler kontrol edildiğinde, ölçeğin güvenilir olduğu, ayırım geçerliliği ve benzeşim geçerliliği koşullarını sağladığı görülmüştür.

Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla veri seti doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. DFA sonucunda, uyum endeksi değerlerinin iyi/kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüş ve yapı geçerlilikleri sağlanmıştır. Dolayısıyla, doğrulayıcı faktör analizi ile hesaplanan uyum istatistikleri yetişkin yeme davranışı ölçeği için yapı geçerliliğinin sağlandığını göstermiştir.

Bu çalışma sonucunda “Yetişkin yeme davranışı ölçeği”nin üniversite çağındaki kişilere uygulanabilecek bir ölçek olduğu ve bu haliyle ölçeğin literatürdeki bir boşluğu doldurabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda benzer bir ölçeğin literatürde bulunmaması nedeniyle yeme alışkanlıkları ve obezite konusunda yapılacak olan araştırmalar için referans olacaktır. Bu araştırma belirli bir yaş gurubundaki üniversite öğrencileri üzerinde yapıldığı için ölçeğin güvenilirliğini güçlendirmek ya da daha fazla artırmak için farklı yaş gruplarını içeren örneklemeler üzerinde yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469.
- Bagozzi, P., Yi, Y. (2012). Specification, evaluation, and interpretation of structural equation models, *Journal Of the Academic Markating Science*, 40(8), 8-34.
- Barnes, C. (2017). Mediating good food and moments of possibility with Jamie Oliver: Problematising celebrity chefs as talking labels. *Geoforum*, 84, 169-178.
- Brown, C. (2008). The information trail of the ‘Freshman 15’—a systematic review of a health myth within the research and popular literature. *Health Information & Libraries Journal*, 25(1), 1-12.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar Ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Yönetimi(32), 470-483.
- Cockman, C., O'Reilly, J., Mellor, D. D. (2013). Weight gain in British first year university students: Is the ‘Freshman 15’ only an American phenomenon?. *Proceedings of the nutrition society*, 72(OCE4).
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*, (3.Baskı). ABD: Sage.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*, (4.Baskı.). ABD: Sage.

- Flegal, K. M., Kit, B. K., Orpana, H. (2013). Association of all-cause mortality with overweight and obesity using standard Body Mass index categories. a systematic review. *American Medical Association*, 309(1), 71-82.
- Girz, L., Polivy, J., Provencher, V., Wintre, M. G., Pratt, M. W., Pancer, S. M., Adams, G. R. (2013). The four undergraduate years. Changes in weight, eating attitudes, and depression. *Appetite*, 69, 145-150.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7 Baskı.). Londra: Pearson Education.
- Janssen, H. G., Davies, I. G., Richardson, L. D., & Stevenson, L. (2018). Determinants of takeaway and fast food consumption: a narrative review. *Nutrition Research Reviews*, 31(1), 16-34.
- Johnson, W. (2018). Body size trajectories and cardio-metabolic resilience to obesity. *Nutrition Bulletin*, 43(4), 456-462.
- Karakoç, A. G. D. F. Y., & Dönmez, L. (2014). Ölçek geliştirme çalışmalarında temel ilkeler. *Tip Eğitimi Dünyası*, 13(40), 39-49.
- Llewellyn, C. H., Wardle, J. (2015). Behavioral susceptibility to obesity: gene-environment interplay in the development of weight. *Physiology & Behavior*, 152, 494-501.
- Luppino, F. S., de Wit, L. M., Bouvy, P. F., Stijnen, T., Cuijpers, P., Penninx, B. W., & Zitman, F. G. (2010). Overweight, obesity, and depression: a systematic review and meta-analysis of longitudinal studies. *Archives of General Psychiatry*, 67(3), 220-229.
- McArthur, L. H., Riggs, A., Uribe, F., Spaulding, T. J. (2018). Health Belief Model offers opportunities for designing weight management interventions for college students. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 50(5), 485-493.
- Ng, M., Fleming, T., Robinson, M., Thomson, B., Graetz, N., Margono, C., et al. (2014). Global, regional, and national prevalence of overweight and obesity in children and adults during 1980-2013: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2013. *Lancet*, 6736(14), 1-16.
- Öztürk H., Babacan E. (2012). Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Hastanede çalışan sağlık personeli için iş güvenliği ölçeği. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2012;9(1):36-42.
- Pliner, P., Saunders, T. (2008). Vulnerability to freshman weight gain as a function of dietary restraint and residence. *Physiology & Behavior*, 93(1-2), 76-82.
- Schachter, S. (1968). Obesity and eating. *Science*.161(3843), 751-756
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., Müller, H. (2003). Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-fit Measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.

- Schienkiewitz, A., Mensink, G., Kuhnert, R., & Lange, C. (2017). Overweight and obesity among adults in Germany.2(2), 20-27
- Schumacker, R. E., Lomax, R. G. (2004). A Beginner's Guide to Structural Equation modeling: Psychology Press.
- Shao, T.A. (2002). Marketing Research: An aid to Decision Making. SouthWestern/Thomson Learning.
- Tabachnick, B. G. Fidel, L. S. (2014). Using Multivariate Statistics. (Sixth Edition). USA:
- Tabachnick, B. G. Fidell, L. S. (2001). Using multivariate statistics (4th Ed). Needham Heights: Allyn & Bacon